

Posudek oponenta disertační práce PhDr. Karla Hanuše
„Soumrak sociálního státu? Předkrizové, krizové a postkrizové
vývojové tendence sociálního státu ve Švédsku“

předkládané v roce 2019 na Katedře sociologie

I. Stručná charakteristika práce

Práce se zabývá vývojem a proměnami sociálního státu ve Švédsku. Sociální stát je v práci pojat jako vícerozměrný jev zahrnující jak sociální výdaje a instituce sociální politiky, tak i mocenské struktury a legitimitu. Jako teoretická východiska jsou využity teorie mocenských zdrojů, institucionálního přístupu, transnacionální perspektivy, teorie závislosti a světového systému. Stanoveným cílem práce je prozkoumat příčiny, průběh a důsledky ekonomické krize pro sociální stát ve Švédsku.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práce splňuje nároky na disertační práci. Student prokázal schopnost zpracovat velké množství odborných zdrojů, interpretovat je a dospět k jasným a odůvodněným závěrům. Prokázal též dobrou orientaci v daném tématu. K práci mám však také několik podstatných výhrad, které se týkají zejména přidané hodnoty práce, zvolené metodologie a propojení teoretické a empirické části (viz níže).

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Práce je jasně a logicky strukturována. Na počátku jsou vymezena teoretická východiska, následuje přehled hospodářského vývoje a sociální politiky. Na závěr je pak kapitola věnovaná mocenské základně a legitimitě.

Celkový výklad práce je zpravidla jasný. Problematická je ovšem práce s historickým vývojem. Autor poměrně často přeskakuje z jednoho období k jinému (často do období vzdálené historie), a to i v rámci jednotlivých subkapitol. Není tak vždy jasné, jaké historické období analyzuje a co přesně se snaží vysvětlit. Ostatně ačkoli práce má podtitul „předkrizové, krizové a postkrizové vývojové tendence“, jako cíl je vymezeno zkoumání krizového období. Jasnější a důslednější etapizace by práci velmi pomohla. V tomto ohledu mi není ani jasné, proč je opomenuto období po roce 2010. Práce se v tomto roce de facto zastavuje (viz všechny vývojové grafy a tabulky), přičemž je evidentní, že i v posledním desetiletí došlo a dochází k podstatným změnám, přičemž jejich pochopení může být důležité i pro interpretaci předchozího období.

Podobný problém vidím ve srovnávací metodě. Autor na různých místech volí různé země pro komparaci. Často porovnává švédský vývoj s okolními zeměmi. Toto porovnání ovšem není konzistentní a má spíše výběrový charakter, tj. někdy je a někdy není aplikováno.

2. Formální úroveň práce

Práce je jazykově dobře zpracována. Jazyk práce je jasný a srozumitelný. Obsahuje poměrně málo překlepů. Stylistika práce je zdařilá.

3. Práce s prameny či s materiálem

Práce je založena na dostatečném množství relevantních zdrojů. Autor odkazuje také na konzultace s experty, avšak způsob těchto konzultací a jejich přínos pro práci nikde vysvětlen není, což považuji za poměrně závažné opomenutí. Byly tyto rozhovory nahrávány a přepisovány? Jak byly zpracovány? Promítly se nějak názory expertů do interpretace vývoje? Jak?

Podobně vidím problém práce s prameny v tom, že není vždy zřejmé, zdali jde o interpretaci autora, anebo názor převzatý. Práci by prospělo jasnější oddělení myšlenek a interpretací autora od prací ostatních autorů. Podobně práce s kvantitativními daty by měla být jasněji popsána. Například u grafů je uveden jako zdroj pouze „OECD“.

4. Vlastní přínos

Vlastní přínos práce se mi špatně hodnotí, a to právě z důvodu ne úplně jasného odlišování vlastních inovativních myšlenek autora od myšlenek převzatých. Celkově práce působí značně popisně. Obsahuje velké množství faktů a informací, které jsou však často ponechány „na půl cesty“, tj. nejsou nějak zobecněny, interpretovány nebo případně porovnány. Tak například na stranách 192 a 193 popisuje autor hlasování v referendu o vstupu Švédska do EU v roce 1994 a popisuje fakt, že to byli hlavně konzervativní a liberální voliči, kteří preferovali vstup do EU. Automaticky vzniká zajímavá otázka, jestli tato struktura podpory byla podobná i ve Finsku a Norsku. Zodpovězení takovéto otázky – a mnohých podobných – by, dle mého názoru, vedlo k hlubšímu pochopení vývoje sociálního státu ve Švédsku než vrstvení dalších a dalších faktů „za sebe“.

Takové otázky si ovšem autor zpravidla neklade, což vede k jisté povrchnosti, výběrovosti a zkratkovitosti sledovaných témat. Tak například kapitola 3.3.2. o primárním a sekundárním vzdělávání poměrně podrobně rozebírá „expanzi“ nezávislých škol (jejich růst z 0,9 na 3,4 %), ale vůbec nezmiňuje obrovský propad v měřených vzdělávacích výsledcích po roce 2000, nárůst studentů, kteří dosahují výrazně podprůměrných výsledků a problémy se vzdělávacími výsledky děti imigrantů. To jsou přitom témata, která hýbou (nejen) švédskou sociální politikou a která jsou z hlediska vývoje sociálního státu klíčová (stejně jako pro pochopení postojů veřejnosti k investicím do jednotlivých oblastí sociálního státu).

Podobné nejasnosti vidím v aplikaci teoretických východisek. Autor v závěru konstatuje, že „v práci se podařilo prozkoumat vývoj švédského sociálního státu v kontextu hospodářské krize na počátku devadesátých let z hlediska sledovaných dimenzí a ukázalo se jako možné v praktickém výzkumu kombinovat perspektivy výchozích teoretických přístupů, čímž byly naplněny cíle stanovené v úvodu.“ V čem přesně ovšem spočívá rozvoj teoretického poznání je nejasné. Opravdu ve všem teoretické modely odpovídají empirické realitě? V čem nám pomáhají k pochopení daného vývoje? A jsou opravdu nejvhodněji zvolené? Nebo by jiné teorie (například teorie advokačních koalic nebo teorie politických idejí) byly podobně úspěšné? To jsou otázky, na které by bylo vhodné odpovědět explicitně.

IV. Dotazy k obhajobě

- V čem přesně spatřuje teoretický přínos Vaší práce?
- Lze pozorovat odlišnosti ve vývoji sociálního státu ve Švédsku, Finsku, Norsku a Dánsku?
Pokud ano, v čem? Jak lze tyto odlišnosti vysvětlit?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

V Praze dne 27.7. 2019

Prof. PhDr. Arnošt Veselý, Ph.D.